

industriální zážitek. A dostal i seriozní nabídku, aby s Českou filharmoni nacvičil nejslavnější skladbu pro tereminvox od Bohuslava Martinů.

Tereminvox není jen hudební nástroj. Napřed se řekne, že to byl původně alarm k ochraně Lenina, pak dokonce, že šlo primárně o odposlouchávací zařízení ke sledování Lenina...

Odposlouchávací funkci tereminvox nemá, to jsem si vymyslel. Spojil jsem dvě věci dohromady. Podobným přístrojem, též Tereminovým vynálezem, odposlouchávali od roku 1945 celých osm let americkou ambasádu v Moskvě. A pak – prý na příkaz Beriji – odposlouchávali dokonce samotného Stalina. Tak jsem si říkal, že kdyby odposlouchávali Lenina, stejně by se to nikdy nikdo nedozvěděl. To doložené odposlouchávací zařízení taky Teremin sestrojil na příkaz rozvědky. Dokonce ho sestrojil v době, kdy byl ještě – po návratu z Ameriky – tak říkajíc ve výkonu trestu.

Tu druhou, prokazatelnou funkci, tereminvoxu, tedy alarm, jste vyzkoušeli?

Ano. Nechal jsem ho zapnutý a čekali, až někdo půjde okolo a lekne se. Funguje to.

V centru vaší hry je sice kuriózní tereminvox, sám Teremin je ale vtělením mnohem rozmanitějšího, nadšeného vynalézání...

Ta dvacátá léta v Americe, tedy než přišla krize, mi připadají jako užasná doba. Snažil jsem si to představit. Tehdy tam bylo možné všechno. Rádio už fungovalo ve velkém. V pětadvacátém, šestadvacátém roce existovaly desítky stanic. A byla tu překvapivě i televize. Ta začala, samozřejmě ne celostátně, vysílat z kraje třicátých let. Navíc se objevily dvě metody televizní projekce. Ta první byla prostřednictvím klasické obrazovky. To je cesta, kterou se pak vývoj vydal. Tehdy šlo o televizní malíčky jak krabičky od sirek. Teremin ale už tehdy experimentoval s televizí, která se promítala na zeď. Někdy kolem roku 1935 podal patent televizní, velkoplošné projekce, a to s úhlopříčkou dva, tři metry. K tomu se po letech vracíme formou velkých televizorů se zadní projekcí.

Všechno to byly aplikované vynálezy, jejichž základem byla elektronika. Co se s tou elektronikou udělá, pak bylo na lidech: někdo sestrojil alarm, někdo hudební nástroj, někdo třeba zesilovač.

Řekl bych tedy, že to byla doba, které vládl pocit neuvěřitelné, až průmyslové svobody. Vše bylo jednoduchou možností.

Teremin je hra o člověku, který žil v tzv. svobodném světě,

tedy ve Spojených státech, ale pod permanentním dohledem a podle scénáře sovětské tajné služby. Nakonec to vypadá, že jediným jeho opravdovým svobodným činem je návrat do Ruska. To svobodné rozhodnutí se jeví jako svého druhu sebevražda. Je relativně svobody téma hry?

Určitě. Poselství, jestli ve hře nějaké je, spočívá v tom, že i strašně nesvobodný člověk může udělat velké věci, protože si v té obecné nesvobodě najde nějakou svoji malou svobodu. Lidi si obvykle myslí, že vynalézání je za odměnu. Podvědomí je takové, že člověk udělá nějaký životní kompromis, aby mohl vynalézat, nebo aby mohl skládat hudbu, nebo jinak tvořit. Tady je to otočené: Teremin vynalézat musí, jinak by ho stihl trest. A ještě jedna věc je důležitá: lidi se často vymlouvají a vymlouvají, že nemohli to nebo ono udělat, protože k tomu neměli dost svobody. Jako by nejprve museli být svobodní, a pak mohli začít jednat. Ale skutečně jednání je právě v tom, jak člověk se svojí nesvobodou naloží, jak se v ní pohybuje, jak se v ní vymezí.

Z toho, co jsem o Tereminovi četl, soudím, že to nebyl člověk, který by se bál o svůj vlastní život. Proto jsem tam vložil motiv obav o ote, vydržení přes příbuzné... Je ale opravdu zvláštní, že Tereminův otec zemřel až v roce 1936. Byl to původem příslušník vyšší střední vrstvy z Petrohradu. Takoví lidé za bolševiků obvykle umírali dřív.

Je tam ještě jeden aspekt. Pro Teremina z vaší hry je vynalézání životní vášně. Je fatálně zamilován do elektroniky. Neznámená pro něj tahle láska nakonec víc než svoboda?

Mám dojem, že i Tereminova láska k součástkám je ve hře zpochybná. Je to jen jedno z mnoha vysvětlení jeho existence, které sám nabízí. Ale není to odpověď na to, jaký byl člověk. Vlastně postupují takto: vždy vyhlásím o Tereminovi nějakou tezi, a pak zkoumám, jestli je pravdivá. Byl to ateista? – Byl závislý na ženách? – Byl špión? – Byl geni-us? – Byl to hajzl? – Jenom si tak hrál se součástkami? – Dělal všechno pro to, aby zachránil otce? A tak dále. Ale nic z toho není tak úplně pravda, protože kdyby bylo, vypadal by jeho život jinak. Měla by to tedy být hra o nevysvětlitelnosti lidského konání, lidského osudu.

V politice té doby, o níž píšete, se prosazují ideologie, které chtějí ve jménu něčí svobody – a to často právě za pomoci vědy – napravit svět, ve skutečnosti ale svobodu potlačují.

Politika v kombinaci s vědou, to je skutečně výbušná směs. A je zajímavé, že věda do takového spojení přináší právě ty ideály. Svět samotným politikům příliš nevěří, ale vědecké ideály a ideje uznává. Takže politici se ohánějí vědou, aby byli sympatičtější. Jistě se shodneme na tom, že bylo pěkné, když čtěl Lenin v celém Rusku zavést elektrický proud.